

Med Israel for fred

Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen

Kopi: Direktør i Utdanningsdirektoratet Petter Skarheim

3. juni 2014

Klage på eksamen i norsk hovedmål 28. mai 2014

Vi viser til eksamen NOR1211-NOR1231 Norsk hovedmål fra Utdanningsdirektoratet 28. mai 2014.

Organisasjonen Med Israel for fred (MIFF) vil på vegne av våre 6800 medlemmer klage over innholdet i oppgaveheftet. På nettsiden miff.no publiserte vi en kommentar til oppgaven allerede 28. mai. Kommentaren er siden lest av over 50.000 nettbrukere, noe som knuser aller tidligere rekorder for artikkelbesøk på vårt nettsted.

Vi påpeker først faktafeil og drøfter deretter ansvaret for hvilken virkning oppgaveutformingen har på elevene. Vi tillater oss til slutt å anbefale tiltak for å motvirke uheldige virkninger av eksamen og for å hindre at noe lignende gjentar seg.

Sammendrag: Eksamen i hovedmål 28. mai inneholdt flere feil i direktoratets forklarende tekst. Kanskje enda mer alvorlig er ensidigheten i tekstutvalgene og konteksten som er utelatt. Utdanningsdirektoratet har med sin diskriminering av Israel brutt Opplæringslova. Ved å gjengi Mads Gilbert ukritisk har direktoratet gjort stikk i strid med anbefalingen som OSSE ga norske myndigheter i 2012. Når norsk skole bidrar til å skape et ufullstendig eller urettferdig negativt bilde av Israels handlinger, er det stor fare for at dette også får farlige konsekvenser for Norges lille jødiske minoritet.

Feil om Banksy-graffitien

På side 9 i oppgaveheftet er det en illustrasjon av den britiske gatekunstneren med pseudonymet Banksy. Utdanningsdirektoratet skriver følgende forklaring:

“Denne graffitien er måla på muren som israelske styresmakter har bygd på Vestbreidda. Muren er åtte meter høg og omringer mellom anna byen Betlehem.”

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs occupied Palestinian territory (OCHA OPT) skriver at den israelske regjeringen i 2002 “vedtok å bygge en barriere med det uttrykte mål å hindre voldelige angrep av palestinere i Israel”.¹ En mindre del av barrieren består av mur, og slike murer er i hovedsak benyttet i områder hvor det var nødvendig å stanse beskytning inn mot jødiske bydeler og/ eller for å beslaglegge minst mulig areal i tettbebygde strøk.

Det er feil, som Utdanningsdirektoratet påstår, at muren “omringer” Betlehem. Et kart fra organisasjonen B’Tselem viser at byen ikke er omringet.² Den planlagte traséen går nord og vest for Betlehem (som er under palestinsk administrasjon), for å hin-

¹ http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_barrier_factsheet_july_2013_english.pdf

² http://www.btselem.org/download/20110612_btselem_map_of_wb_eng.pdf

dre fri bevegelse inn i områder som er under israelsk administrasjon. I sør og øst er det ingen mur eller barriere.

Feil om Mats Gilbert

På side 10 gjengis en SMS som Mads Gilbert sendte fra Gaza-stripen 3. januar 2009. Utdanningsdirektoratet skriver også her en forklarende tekst:

“Den norske legen og politikeren Mads Gilbert jobbet for det palestinske helsevesenet gjennom organisasjonen NORWAC da det brøt ut en væpnet konflikt i 2008–2009. Da byen Gaza ble bombet, var Gilbert og kollegaen hans blant de eneste vestlige vitnene til krigshandlingene. Gilbert sendte denne SMS-en til sine kontakter i Norge.”

Det stemmer ikke at Gilbert jobbet for det palestinske helsevesenet da det brøt ut en væpnet konflikt. Gilbert og legekollega Erik Fosse tok seg inn på Gaza-stripen fire dager etter at krigen hadde begynt. Krigen begynte med israelske luftangrep mot Hamas-mål på Gaza om formiddagen 27. desember. Gilbert og kollega Erik Fosse bestemte seg for å dra 28. desember og krysset over grensen til Gaza 31. desember, ifølge Fritt Ord.³

Det er uklart i hvor stor grad Gilbert var vitne til krigshandlingene på Gaza-stripen. Han var helt klart et vitne til hva som skjedde på sykehuset. Men han beveget seg i liten grad utenfor sykehuset, og var derfor like avhengig av oppdateringer fra andre kilder som redaksjoner i Vesten. Han hadde heller ikke forutsetninger for å vite om lidelsene han så stammet fra israelske angrep eller palestinske stridshandlinger. Dette er for øvrig helt vanlig og kalles “krigens tåke”.

Det har verken manglet på stillbilder, film eller vitnesbyrd om krigshandlingene på Gaza-stripen. Ingen konflikt blir fulgt tettere av like mange journalister og NGOer. Israels kriger blir overeksponert og israelske forsvarsstyrker blir holdt til høyere standarder enn andre land, påpeker seniorforsker Cecilie Hellestveit, en av Norges fremste eksperter på krigens folkerett.⁴

³ http://www.fritt-ord.no/no/hjem/mer/erik_fosse_og_mads_gilbert_far_fritt_ords_honnr/

⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=v-tZmEMKhM>

Oppgaveutformingens virkning

Utdanningsdirektoratet ber elevene gjøre greie for sentrale virkemidler og deres funksjon, samt avdekke hva som er formålet med graffitien og SMSen. Direktoratet burde imidlertid forstått hvilke virkninger oppgaveutforming ville eller kunne ha på elevene, og da tenker vi også på virkemidlene som direktoratet tok i bruk for å utforme kommentartekstene.

Vi kan ikke se annet enn at eksamenskandidatene sitter igjen med to hovedbudskap fra tekstene de fikk presentert.

1) Israel omringer Betlehem med en åtte meter høy betongmur.

2) Israel dreper masse barn og gravide kvinner, og ruller fram stridsvogner mot dem som prøver å hjelpe de skadde.

Avledet av dette: Det finnes ingen forklaring på eller unnskyldning for Israels opptreden.

Det første budskapet er skapt av Utdanningsdirektoratets hjelpetekst, både i form av faktafeilen, men også fordi forklarende kontekst og bakgrunn er utelatt. Betlehem har for eksempel aldri vært en by ved stranden.

Det andre budskapet blir ikke moderert med bakgrunn, forklaring eller kontekst. Det blir forsterket ved at direktoratet omtaler Gilbert som lege og politiker. Normalt gir dette avsenderen større troverdighet og tyngde. I norske medier har Gilbert først og fremst markert seg som lege og ytterliggående anti-israelsk aktivist. Hans engasjement i det venstre-radikale partiet Rødt har direktoratet valgt å fortie.

Det er grunn til å frykte at denne tendensiøse fremstillingen fester seg blant kandidatene, selv om de bare skulle drøfte virkemidlene og formålene. Under eksamen er elevene svært påvirkelige, og de vil av naturlige grunner forsøke å rette seg etter oppgaveformuleringens underforståtte tendens. De er tross alt mest opptatt av å unngå egne feil, ikke å finne feil i skolemyndighetenes ressurshäfte.

Om de hadde blitt gjort kjent med Gilberts ståsted og vante retorikk, burde det være lett for avgangs-

elevene å påpeke hvilke virkemidler Gilbert brukte i sin tekst. Han har for vane å overdrive kraftig når han snakker om Gaza. I mange år, både før krigen i 2009, og lenge etter, har situasjonen i området ifølge ham vært "verre enn noen gang".⁵ Gilbert reiser rundt i Norge og hevder at "hele Gaza ble lagt i grus".⁶

Den historiske sammenhengen i Norge burde også ha gitt direktoratet større betenkeligheter. Da blant annet Gilberts SMS ble kringkastet i Norge i januar 2009, fikk vi se hvilken virkning ord kan ha. I dagene som fulgte, opplevde Oslo de største voldelige opptøyer på flere årtier, og ødeleggelser for titalls millioner av kroner. En gruppe som holdt støtte-markering for Israel utenfor Stortinget 8. januar 2009 ble angrepet av voldelige aktivister med anti-semittiske slagord. McDonalds restauranter, Israels ambassade, Frimurerlosjen og andre mål ble også angrepet. Gilberts fremstilling av situasjonen i Gaza var med på å piske opp denne stemningen.

Gilbert synes ikke å ta avstand fra sterke virkemidler, selv ikke i disse dager. Senest 14. mai 2014 tok han til orde for steinkasting og ulovlig skadeverk i Norge. «*Vær kreative i aksjonsformene! Det kastes altfor lite stein og knuses altfor få ruter i dette landet! Velt kassene med israelsk frukt på Coop, og løp!*» skal Gilbert ha oppmuntret til under et foredrag i Bergen ifølge referatet til en lærer som skrev i Bergens Tidende.⁷ Legen kunne også fortelle at han ble "kvalm" av å se de israelske flaggene langs Karl Johan under statsbesøket til Israels president Shimon Peres 12. og 13. mai.

Hvordan bør norske myndigheter forholde seg til en stemme som Gilberts i Midtøsten-debatten? Organisasjonens for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) kom med et klart råd i 2012. Da var en delegasjon fra OSSE i Norge for å vurdere situasjonen når det gjelder toleranse og diskriminering. I sin rapport henviser de til HL-senterets undersøkelse Antisemittisme i Norge? som kom ut samme år. OSSE-delegatene skriver:

5 <http://www.miff.no/Gaza-stripen/2012/09/19MadsGilbertavviklerfraHamasscriptet.htm>

6 <http://www.miff.no/norge-og-israel/2012/05/17FaktasjekkpaMadsGilbertiRosendalogUSA.htm>

7 http://www.bt.no/meninger/debatt/Det-er-farlig-nar-alle-nikker-3123854.html#.U4r7PPI_vEO

*"A second question found that 38% of Norwegians believe that Israeli treatment of Palestinians was analogous to Nazi actions against Jews. Although Norwegian political leaders have been quite critical of Israel in their discussions of the Middle East conflict, they claim to be taken aback by this. It surely reflects a lack of knowledge about the Holocaust, but its implication go further. Anti-Israel animus can also become a form of anti-Semitism, and the EU Fundamental Rights Agency has cited describing Israelis as Nazis to be one such example. Norway's small Jewish community must directly face the results of a larger society harboring strongly negative views of Israel that are frequently folded into their view of Jews."*⁸

I konklusjonen kom en klar anbefaling til norske myndigheter: *"The Foreign Ministry should promote a civil discussion of the Middle East conflict and admonish those who in the course of debate would demonize the State of Israel."*

Gilbert har bidratt sterkt i den norske Midtøsten-debatten til å demonisere staten Israel. Han har blant annet hevdet at israelerne driver "undermenneskeprosjekt" mot palestinerne, nettopp den koblingen mellom Israel og nazistene som EU Fundamental Rights Agency advarer mot.⁹ Ved å inkludere en av Gilberts sterkeste ytringer i eksamen til 50.000 elever, har Utdanningsdirektoratet, i stedet for å formane [admonish], oppmuntret og gitt bekreftelse til Gilbert. Direktoratet har sviktet i sitt ansvar for å fostre konstruktiv debatt generelt og om Midtøsten spesielt.

Eidsvåg-utvalget fant i 2011 "en tydelig sammenheng mellom økningen i antisemittisme og konflikten mellom Israel og palestinerne i forbindelse med den andre intifadaen". Når Utdanningsdirektoratet bruker en eksamensoppgave til å spre tendensiøs og feilaktig informasjon om Israel, er det grunn til å frykte følgene.

En måling fra Anti-Defamation League fra 20. mars 2012 viser at nordmenn, mer enn andre europeere, lar sin holdning til jøder bli påvirket av handlinger gjennomført av staten Israel.¹⁰ Ingen andre forklarer oftere vold mot jøder i eget land

8 <http://tandis.odihr.pl/documents/07460.pdf>

9 <http://www.adressa.no/nyheter/innenriks/article1229074.ece>

10 http://archive.adl.org/anti_semitism/adl_anti-semitism_presentation_february_2012.pdf

med anti-israelske holdninger. Dersom norsk skole bidrar til å skape et ufullstendig eller urettferdig negativt bilde av Israels handlinger, er det stor fare for at dette også får farlige konsekvenser for Norges lille jødiske minoritet. Her vil vi rette en kraftig advarsel til våre myndigheter!

Behov for en mer utfyllende formidling i norsk pensum

I alle kriger, og særlig i kriger mellom regulære militærstyrker og geriljagrupper som skjuler seg i sin egen befolkning, blir dessverre sivile rammet. Da Israel i 2009 slo tilbake mot Hamas (og de andre gruppene som USA og EU har på sin terrorliste) på Gaza-stripen, skjedde det med større skånsomhet enn nesten alle andre land ville brukt. Israel fulgte reglene for krigføring "godt over gjennomsnittlig" i forhold til hva som er vanlig ellers i verden.¹¹ Det er for øvrig ikke MIFFs konklusjon, men konklusjonen til blant andre seniorforsker Cecilie Hellestveit, en av de fremste ekspertene i Norge på krigens folkerett.¹²

Når Utdanningsdirektoratet gjengir fra Gilbert, uten et eneste ord som kan forklare israelernes handlinger, gjør de seg til "nyttige idioter" for Rødt-politikerens anti-zionistiske kampanje. Dersom ikke elevene på forhånd er blitt gjort kjent med bakgrunnen for "Muren" eller Gaza-krigen, vil eksamen, forståelig nok, resultere i at følelser blir pisket opp mot Israel.

Utdanningsdirektoratet har dessverre gjort det samme før. Senest i 2005 ga direktoratet et dikt om en palestinsk skolejente til eksamen. Den gang var det uskyldige Nida (14) som var "skutt av israelske soldater".¹³

Det vil være interessant å vite hvor ofte i perioden 2005 til 2014 at Utdanningsdirektoratet har gitt eksamener hvor elevene får grafiske beskrivelser av drap på barn med ensidige anklager mot bare én av partene i en konflikt. Det er grunn til å tro at det bare er Israel som har fått en slik behandling.

¹¹ <http://www.miff.no/fordoemmelse-av-israel/2009/09/29/IsraelFulgteKrigensReglerGodtOverGjennomsnittlig.htm>

¹² <https://www.youtube.com/watch?v=v-tZmEMKhmM>

¹³ <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/midtoesten/norske-elever-fikk-palestinsk-dikt-til-eksamen/a/277991/>

På ti år i Afghanistan kan norske styrker ha drept flere afghanere enn antall palestinere drept av israelske soldater under den første og andre intifadaen til sammen.¹⁴ Dette blir i veldig liten grad problematisert i norsk skole, langt mindre i eksamensoppgaver.

Kan kritikk av Israel og israelsk krigføring aldri være tema i norske eksamener? Vi er for at søkelys settes på israelske soldater og offiserer i samme grad som på norske, danske, britiske, amerikanske, franske osv. soldater. Litteratur, kunst og SMSer kan gjengis og analyseres, men det må være balansert og rettferdig. Norsk debatt lider under et særskilt fokus på Israel. Svært ofte blir kontekst og israelske argumenter utelatt. Det bidrar til å fordumme og til å forsterke fordommer hos elevene, og styrker dem ikke i viktige ferdigheter som kritisk sans, kildekritikk og tekstanalyse. Det er betegnende at blant annet terror mot sivile i Israel, tusenvis av raketter og granater mot sivile israelske mål og en voldsom antisemittisk propaganda i de palestinske områdene ikke blir nevnt med et ord i direktoratets oppgavehefte.

"Alle former for diskriminering skal motarbeidast," heter det i Opplæringslova. Det er et verdig mål, som også må komme israelere til gode.

"Opplæringa skal gi innsikt i kulturelt mangfold og vise respekt for den einskilde si overttyding. Ho skal fremje demokrati, likestilling og vitskapleg tenkjemåte." Når karikaturer og faktafeil om hvordan et demokrati forsvaret seg mot islamistiske terrorgrupper spres gjennom en eksamensoppgave, er dette ikke i tråd med Opplæringslovas ånd og bokstav. Snarere er det et skrekkeksempel på uvitenskapelig tenkemåte.

Anbefalinger

Det er på tide at det blir satt en stopper for Utdanningsdirektoratets anti-israelske kampanjer, blant annet gjennom eksamensoppgaver.

Vi vil sterkt oppfordre Kunnskapsministeren til å:

✓ Følge oppfordringen til OSSE, og ta avstand fra tendenser i det norske utdannessystemet som demoniserer Israel.

¹⁴ <http://www.miff.no/Antisemittisme/2013/02/20/Fullstendigulikkoppmerksomhetpa-norskogisraelskkrigf%C3%B8ringskaperj%C3%B8dehat.htm>

✓ Granske prosessen som ledet fram til valget av årets kortsvarsoppgave.

Hvis dette var et arbeidsuhell, bør det ikke få gjenta seg, og om det var overlagt er saken enda mer alvorlig.

- Er det akseptabelt at det gis eksamensoppgaver med flere faktafeil som en vesentlig forutsetning for besvarelse av oppgaven?
- Er det akseptabelt at Israel blir fremstilt ensidig som en overgriper uten at det fremkommer at den andre parten bevisst angriper sivile mål, og at Israel handler som en reaksjon på slike provokasjoner over lang tid?
- Hvorfor kom denne oppgaven nå, over fem år etter Gaza-krigen og tolv år etter at Israel startet bygging av barrieren?
- Hvem deltok i utformingen av oppgaven, og var de også delaktige i å lage eksamensoppgaven i 2005?
- I hvilken grad har direktoratet tatt ansvaret for faktafeilene og virkningene av disse?

✓ Sette ned en komité som kan studere hvordan Israel og Israels konflikt med nabolandene blir framstilt i norsk pensumlitteratur, og vurdere denne fremstillingen opp mot fremstillingen av andre land og lignende konflikter.

✓ Benytte årets eksamensbesvarelser som grunnlag for å forske på hvilke holdninger og misforståelser som er utbredt omkring konflikten mellom Israel og naboene. Besvarelsene gir et ypperlig materiale for slik forskning, som det åpenbart er et stort behov for.

Vi minner også om to punkter fra notatet MIFFs forventninger til regjeringen som kommer inn under Kunnskapsdepartementets område.¹⁵ MIFF forventer at regjeringen

- ✓ arbeider for å gjøre jødernes flukt fra arabiske land til en del av pensum i norsk grunnskole.
- ✓ støtter konkrete prosjekter for at norske skoleelever skal få høre personlige fortellinger fra jevnaldrende israelere. (Slik Eidsvåg-utvalget anbefalte.)

MIFF er åpen for å møte representanter både fra Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet for å drøfte denne saken og våre anbefalinger nærmere.

Med vennlig hilsen,

Morten Fjell Rasmussen
Styreleder Med Israel for fred

Conrad Myrland
Daglig leder Med Israel for fred
post@miff.no
Tlf. 41 17 67 80

¹⁵ <http://www.miff.no/site/wp-content/uploads/2014/02/forventninger-til-regjeringen.pdf>